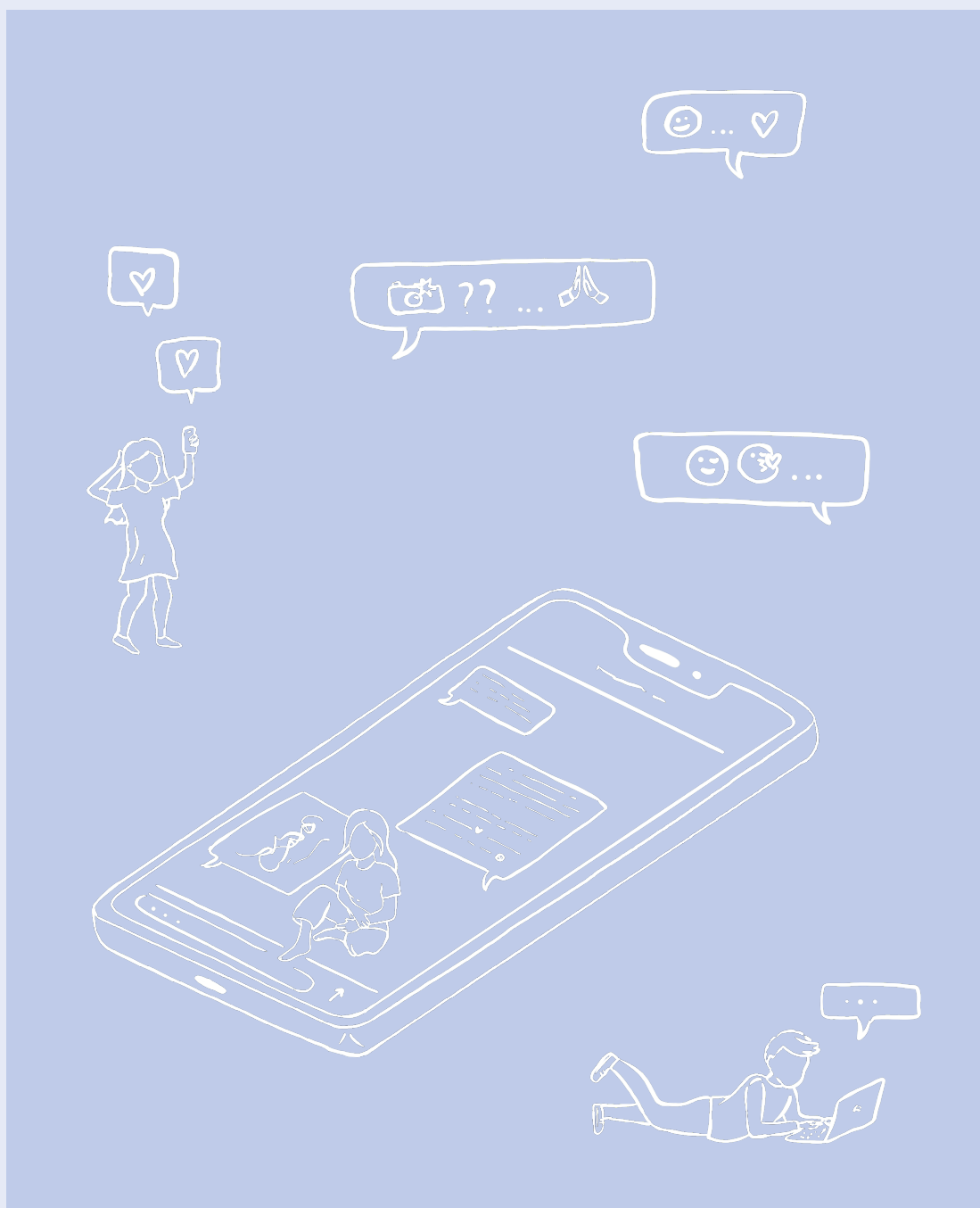

ONGEWAPEND ONLINE

– Child Focus –

*Onze kinderen zijn
massaal online, nu nog
massaal mediawijs.*

Het is 10 april 2022, en de Child Focus 116000 hulplijn rinkelt voor een typisch grooming dossier. Aan de lijn een radeloze leerkracht op zoek naar houvast en handvatten om een leerling te helpen. S. zit in het vijfde leerjaar en neemt de leerkracht in vertrouwen. Er zou iets aan de hand zijn met 'iemand op TikTok'. Zo bleek ze al een aantal weken behoorlijk intensief in gesprek met een onbekende man op het platform. En dat gesprek ging "een rare richting uit".

Een jaar geleden kreeg S. haar eerste smartphone cadeau, maar "enkel om spelletjes te spelen, YouTube te checken en TikToks te maken". Haar mama ging er van uit dat er aan deze online activiteiten weinig risico's verbonden zijn, dus werd S. helemaal vrij gelaten in haar online gedrag. Online platforms zeggen vaak dat kinderen geen berichten kunnen krijgen van onbekenden, maar dat systeem blijkt niet altijd waterdicht. Leeftijd is online immers erg relatief en er kan makkelijk over gelogen worden. Online seksuele uitbuiting van kinderen kan verschillende vormen aannemen en kan zich op verschillende plekken afspelen. **Elk online platform met een chatfunctie waar kinderen zich bevinden vormt mogelijk een risico.**

In dit geval ging het dus over 'online grooming'. Grooming is het proces waarbij **een volwassene het vertrouwen van een minderjarige probeert te winnen met een seksueel doel voor ogen**: van het verzamelen van beeldmateriaal tot fysiek seksueel misbruik. Een groomer gaat dus vooral op zoek naar minderjarigen op de plekken waar ze zich bevinden. Vaak online dus. In het geval van S. is dat 'Avakin Life 3D' waar ze aan verknocht is, één van de vele VR-spelletjes die er te vinden zijn voor kinderen in de App- of PlayStore. Het is een online wereld waar kinderen met elkaar spelen en virtueel interageren, met dus ook een chatfunctie. Ze komt er Z. tegen, die even oud is als zij en blijkbaar ook graag 'Avakin' speelt. Het klikt tussen hen, ze spelen veel samen en Z. vraagt haar om hem toe te voegen op WhatsApp.

S. vindt chatten met Z. op WhatsApp heel tof. Hij wint haar vertrouwen via lange gesprekken en subtiele complimentjes. Na enkele dagen neemt het gesprek een meer seksuele wending. "Ben je alleen?", "Neem een foto van je lichaam en stuur die naar me." S. gaat er op in.

Grooming: het proces waarbij een volwassene het vertrouwen van een minderjarige probeert te winnen met een seksueel doel.

Een aantal dagen later geeft Z. toe niet helemaal te zijn wie hij gezegd had. “Vind je ‘t erg dat ik wat ouder ben?” S. begrijpt het allemaal niet zo goed, tot Z. vraagt of ze eens in het echt wilt afspreken. Ze blokkeert en panikeert, maar durft er niet over te praten met haar ouders uit angst dat haar smartphone zal worden afgenomen. Uiteindelijk, en gelukkig maar, kiest ze ervoor om haar leerkracht als vertrouwenspersoon in te schakelen, die op haar beurt Child Focus consulteert.

Naar de lagere school met een smartphone

Even uitzoomen naar de wereld van jongeren, relaties en online seksualiteitsbeleving anno 2022. Het is een boeiende wereld die continu verandert, wat het niet altijd evident maakt voor volwassenen om mee te zijn met de huidige stand van zaken in de online leefwereld van jongeren. Gelukkig is er Apestaartjaren om een vinger aan de pols te houden. Apestaartjaren is een tweejaarlijks onderzoek naar de digitale leefwereld van Vlaamse kinderen en jongeren tussen zes en achttien jaar. Het onderzoek maakt duidelijk hoe kinderen en jongeren omgaan met digitale media, en wat vandaag de grootste uitdagingen zijn.

Veranderen de online ervaringen van kinderen dan echt merkbaar? Ja, en geen klein beetje. Zo was de gemiddelde leeftijd voor een eerste smartphone bij kinderen in 2018 twaalf jaar. In 2020 daalde dat al naar onder de tien, om in 2022 af te klokken op acht jaar en vier maanden. Uit dit laatste onderzoek blijkt ook dat kinderen rond hun tiende levensjaar in hun ‘digitale puberteit’ komen. Vanaf die leeftijd lijkt hun internetgebruik sterker op dat van pubers dan op dat van kinderen onder de tien jaar. **Samengevat hebben kinderen dus op jongere leeftijd een smartphone én gebruiken ze dezelfde apps als hun puber-peers.**

Was er dan geen minimumleeftijd voor kinderen om een account te mogen aanmaken? Inderdaad, u herinnert zich ongetwijfeld nog de hele GDPR-discussie waarbinnen ook dit op tafel kwam te liggen. In België werd toen besloten te blijven bij de minimumleeftijd van dertien. Kinderen onder de dertien jaar mogen volgens de GDPR-wetgeving in principe wel een profiel aanmaken op sociale media, maar hebben daar wettelijk gezien ouderlijke toestemming voor nodig. Aangezien die ouderlijke toestemming en de invoer van een betrouwbare leeftijdsverificatie moeilijk concreet te maken zijn voor de meeste sociale mediaplatformen, kiezen deze bedrijven ervoor om zelf een minimumleeftijd van dertien jaar te hanteren.

Maar minimumleeftijden zijn makkelijk te omzeilen en kinderen doen dit zonder al te veel moeite. S. is daar niet alleen in, vele kinderen vullen simpelweg een andere geboortedatum in.

Dit zien we ook terug in de cijfers van Apestaartjaren 2022. In de eerste graad lager onderwijs gebruikt 36 procent van de kinderen TikTok, waar dat in de tweede graad al 66 procent is. Dat zijn dus respectievelijk zes- tot zevenjarigen en acht- tot negenjarigen. Snapchat daarnaast, stijgt van achttien procent in de eerste graad naar 54 procent in de tweede graad. Een heleboel jonge kinderen die online communiceren, zich uiten en zich profileren, maar tegelijkertijd een ‘verborgen’ groep zijn omdat ze officieel geen profiel op sociale media mogen hebben. Het nadeel van deze struisvogelpolitiek van sociale mediaplatformen is dat **een aanbod op maat van deze leeftijdsgroep ontbreekt, omdat ze officieel niet bestaan op hun kanalen.**

Doordat kinderen op jongere leeftijd internettoegang hebben via een eigen toestel, en ze door de bestaande online platformen beschouwd worden als pubers, krijgen ze ook dezelfde inhoud voorgeschoteld als oudere tieners. Het positieve is dat ze op die manier hun digitale vaardigheden al vroeger aanscherpen. Ze klikken erop los en navigeren door het wereldwijde web op zoek naar games, info voor hun huiswerk, hun favoriete influencer enzovoort. Waar daarentegen het schoentje knelt, is hun inzicht in de risico's van de online wereld, en hoe ze hiermee kunnen omgaan. Een kind van acht is heel wat minder gewapend om op een gezonde manier om te gaan met de online wereld, en heeft dus net méér handvatten nodig om hier op een veilige en verantwoorde manier te kunnen navigeren.

Maar de realiteit ziet er vandaag anders uit. Doordat de gemiddelde leeftijd zo snel daalt, hinkt preventie achterop. Er bestaat nauwelijks materiaal voor deze jonge doelgroep en ook binnen het onderwijs vormt ze een vergeten groep.

Maar ze zijn net de meest kwetsbare groep online. **In vergelijking met een puber van veertien heeft een kind van tien jaar nog veel minder buikgevoel in het herkennen van rode vlaggen.**

Minimumleeftijden op sociale media zijn te makkelijk te omzeilen.

Kinderen en hun online seksuele ontwikkeling

De sociale mediabedrijven blijven hun kop in het zand steken, maar wij mogen als samenleving niet dezelfde fout maken. Online geconnecteerd zijn op jonge leeftijd betekent bijvoorbeeld ook dat kinderen al op jonge leeftijd in contact kunnen komen met seksuele inhoud. Soms per toeval, na bijvoorbeeld een verkeerde Google search. Andere kinderen gaan dan weer bewust op zoek naar seksuele content, een logisch gevolg van hun seksuele ontwikkeling. Een fenomeen dat de voorbije jaren aan belang heeft gewonnen bij pubers (en overigens ook volwassenen) als gevolg van technologische ontwikkeling is sexting. Sexting staat voor het uitwisselen van seksuele berichten. In de praktijk gaat het meestal over het sturen van seksueel getinte foto's en video's. Aanvankelijk lijken de cijfers uit Apestaartjaren 2022 eerder geruststellend bij de doelgroep van lagere schoolkinderen uit de derde graad (tien- tot twaalfjarigen):

2% Slechts **twee procent** van de kinderen uit de derde graad lager onderwijs verstuurde de voorbije twee maanden een seksueel getinte foto van zichzelf.

89% 89 procent heeft nog **nooit** een seksueel getinte foto ontvangen.

Máár, de kinderen zoals S. die zich wagen aan seksueel experimenteergedrag online, komen in risicovolle situaties terecht, soms zelfs meer dan jongeren uit het secundair onderwijs:

40% Vier op de tien kinderen geven aan meestal **herkenbaar op de foto te staan**, de rest vertelt dit liever niet.

38% Acht procent van deze kinderen ervaren 'een beetje' druk, **38 procent** **ervaarde 'heel erge' druk**. En hoe meer druk kinderen ervaren om een sext te sturen, hoe vaker ze achteraf spijt hebben.

52% Bij 52 procent van de kinderen die al eens een foto hadden ontvangen, gebeurde dat **niet** op hun vraag.

10% Tien procent van de kinderen die al een foto ontvingen, stuurden die door naar anderen.

25% Een kwart van de kinderen kan bij niemand terecht als er iets mis zou lopen bij het sexten. **Iets meer dan de helft** kan op hun ouders rekenen. De rest zoekt steun bij goede vrienden of klasgenoten, bij broers of zussen, bij volwassenen die ze vertrouwen, hun grootouders of een leerkracht.

Naar analogie met het verhaal van S. waarin chatten uitmondte in sexting met een groomer, stelt Child Focus hetzelfde vast: **Hoe jonger het kind, hoe minder rode vlaggen afgaan binnen sextingsituaties. Waardoor ze kwetsbaarder zijn om seksueel uitgebuit te worden.**

Kop uit het zand. Wat nu?

We hoeven nu niet meteen in een verkrampde paniecreactie te schieten. Kinderen ervaren immers ook veel voordelen van al die online activiteiten. Ook voor kinderen zijn sociale media een belangrijk middel om te verbinden met leeftijdsgenoten, hun sociale identiteit op te bouwen, zich te ontspannen, enzovoort. Het is vooral belangrijk om aan de slag te gaan met deze realiteit. **Kunnen we bepaalde risico's die de online wereld met zich meebrengt voor kinderen beperken, zonder hen de voordelen ervan te ontfemen?**

Doordat slechts een kleine groep kinderen seksueel getinte foto's stuurt of ontvangt, zullen veel leeftijdsgenoten nog niet echt 'mee' zijn wanneer je in je les of keukentafelgesprek de focus legt op sexting. Toch zijn er heel wat onderliggende kennis, attitudes en vaardigheden die aan bod kunnen komen, ongeacht of je leerling of kind al ervaring heeft gehad met sexting. Sexting kan dan wel aangehaald worden, maar eerder als een voorbeeld of toepassing van deze onderliggende competenties.

De uitdaging ligt erin om voldoende de transfer te maken van de sociale omgangsregels binnen de offline wereld naar de online wereld.

Op basis van deze vijf kapstokken kan je alvast inspelen op een hele hoop risico's:

Praat **op een positieve manier** met hen over hun online leefwereld. Wanneer je interesse toont in hun online wereld als kinderen nog heel jong zijn, versterk je de band met je kind of leerling. Je leert zelf heel wat bij over nieuwe apps en zorgt ervoor dat kinderen met vragen naar jou durven komen. Je kan als leerkracht of ouder afspraken maken over schermtijd, welke apps ze mogen gebruiken en wat ze moeten doen als ze iets tegenkomen dat ze liever niet willen zien (bv. een ongevraagde naaktfoto).

Laat kinderen **nadenken over hun lichaam, persoonlijke grenzen, (groeps)druk, de publieke ruimte en privacy**. Ieders grenzen liggen anders en dienen gerespecteerd te worden. Het is niet oké om anderen onder druk zetten om een seksuele foto te sturen. Niemand hoeft dan ook een (seksueel getinte) foto te sturen wanneer die dat niet honderd procent wil. Help kinderen om hun privacy-instellingen op punt te stellen als ze een account aanmaken.

Laat kinderen **nadenken over het belang van toestemming als ze foto's nemen, posten of (door)sturen**. Zowel toestemming van de persoon op de foto, als de toestemming van de ontvanger zijn belangrijk. Zelfs wanneer de inhoud van een foto niet seksueel is, is het dus niet oké om foto's van iemand anders zomaar door te sturen zonder dat de ontvanger daar toestemming voor geeft.

Leg uit wat ze kunnen doen als ze iets zien dat ze niet willen zien. Zo kunnen ze zichzelf uit het gesprek verwijderen (wegklikken of uit de chat stappen), anderen blokkeren of rapporteren of de verzender aanspreken. Ze kunnen/moeten de hulp inschakelen van iemand die ze vertrouwen (de ouders, broer of zus, de leerkracht enz.).

Laat kinderen **nadenken over gendernormen**. Is het stoer om als jongen foto's van meisjes te verzamelen? Vinden ze het minder erg als een foto van een jongen wordt rondgestuurd?

Welke rol moet het onderwijs spelen?

Opvallend in het dossier van S., is dat zowel de ouders als de leerkracht zich een bult schrokken over het feit dat mediawijsheid en online seksualiteitsbeleving nog niet echt aan bod was gekomen. De ouders verwachten meer van het onderwijs. De leerkracht keek meer in de richting van de ouders.

Uiteraard is thuis de plek waar een basis gelegd wordt voor zaken als (zelf)vertrouwen, (zelf)respect, lichaamsbeeld, grenzen aangeven én respecteren, hulp zoeken, gendergelijkheid, enzovoort. Het is ook thuis waar kinderen voorzichtig hun eerste digitale stappen zetten. Via de laptop of tablet van de ouder(s) en later via hun eigen smartphone.

Ook de school heeft een belangrijke rol, niet enkel bij het aanleren van technische ICT-vaardigheden, maar ook bij het beter begrijpen van het internet en de online omgangsregels. Uit het Apestaartjaren-onderzoek blijkt echter dat de lagere scholen vaak nog te weinig les geven over mediawijsheid. 51 procent van de kinderen uit de derde graad heeft nog nooit les gehad over online privacy. 61 procent nog nooit over cyberpesten. Het onderwerp dat volgens de kinderen het meest werd doodgezwegen, was sexting (79 procent).

De onderwijsdoelen in het basisonderwijs weerspiegelen dit ook: ze zijn soms vaag en vooral beperkt. Belangrijke aandacht gaat alvast naar mediawijsheid, sociale vaardigheden en weerbaarheid, zij het in vrij algemene verwoordingen. De vijf kapstokken die op de vorige pagina reeds werden vermeld, zijn momenteel echter onderbelicht of zelfs helemaal afwezig binnen de bestaande onderwijsdoelen van het basisonderwijs.

We bevelen onderwijsactoren dan ook aan om voldoende uitgebreid en expliciet in te zetten op aandacht voor grenzen en weerbaarheid, mediawijsheid en gendernormen. Dit kan door deze vijf kapstokken te integreren in de nieuwe onderwijsdoelen voor het basisonderwijs, of in de leerplandoelen van de onderwijskoepels.

Relationele en seksuele vorming loopt het risico om als het 'onderwerp te veel' te worden gezien.

Uiteraard kunnen leraren deze kapstokken ook aankaarten los van de onderwijsdoelen en leerplandoelen, maar dan hangt het af van de motivatie van één of enkele leraren. Liefst is er op school een opbouwende leerlijn over deze thema's met duidelijke afspraken over welke leerstof in welke graad aan bod komt.

Naast afspraken over de lesinhouden, hebben scholen ook best een visie over hoe ze kijken naar de seksuele ontwikkeling van leerlingen. Welk gedrag wordt aangemoedigd, gedoogd of afgeremd?

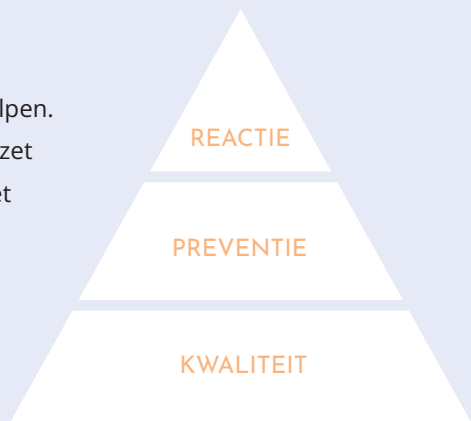
Aan wie en wanneer kunnen leerlingen vragen stellen over gevoelens, relaties en seksualiteit? Bij wie kunnen ze terecht als ze hulp zoeken? Samen vormt dit een beleid rond seksuele integriteit en gezondheid. Grenswijs.be is een gratis, online tool die scholen ondersteunt om zo'n beleid op te zetten (zie kader 'Grenswijs').

Hoe maak je een beleid rond seksuele gezondheid en integriteit?

Grenswijs is een online tool die je daarbij kan helpen. Centraal staat de preventiedriehoek, waarmee je inzet op het reactieniveau, het preventieniveau en het kwaliteitsniveau.

Reactieniveau: Veel organisaties zoeken hulp wanneer het water aan de lippen staat. Er is een naaktfoto van een kind of jongere doorgestuurd, en ze zoeken naar een gepaste manier om te reageren (reactieniveau). Mogelijke acties op dit niveau zijn bv. stappenplannen opstellen voor wanneer het misloopt, communiceren met de ouders, de ernst van het gedrag inschatten a.d.h.v. het Vlaggensysteem (zie 'Meer weten').

Preventieniveau: Om zo'n gedrag in de toekomst te vermijden kan je als organisatie inzetten op het preventieniveau, door acties te ondernemen zoals regels en afspraken maken, bv. over gsm-gebruik op school. Maar ook door relationele en seksuele vorming te geven over naaktfoto's doorsturen, pestgedrag, slutshaming en victim blaming.

Kwaliteitsniveau: Naast de preventie van mogelijke risico's moet er ook ruimte zijn voor gezond gedrag, zoals op een goede manier relaties starten en beëindigen, chatten met leeftijdsgenoten, een goede groeps sfeer waarin iedereen zich gehoord en veilig voelt, enzovoort. Aan dit kwaliteitsniveau werk je door in te zetten op groepsbinding, afspraken te maken over veiligheid, vorming over gevoelens, lichaamsbeeld, sociale omgang, privacy, toestemming, respect en tolerantie enz.

Het thema te veel of te weinig?

Momenteel kampt het onderwijs met uitdagingen op verschillende werven: dalende prestaties voor bepaalde inhouden zoals begrijpend lezen en wiskunde, een lerarentekort, het opstellen van nieuwe onderwijsdoelen voor het basisonderwijs, een hoge werkdruk en jobonzekerheid, enz. We weten het, er wordt veel gevraagd van leerkrachten. **Relationele en seksuele vorming loopt daardoor het risico om als het 'onderwerp te veel' te worden gezien.**

En dat is een gemiste kans. Het is dan ook lang niet altijd de ouder die door een kind als ultieme vertrouwenspersoon gezien wordt. In het geval van S. was dat haar leerkracht. Leraren geven vaak aan dat ze geen tijd hebben voor deze 'extra' thema's, terwijl ze wel overtuigd zijn van het belang van lessen seksuele opvoeding, en het bovendien leuke lessen vinden om te geven. Meer lesgeven over iets dat je belangrijk vindt en daarvan genieten, lijkt ons een na te streven doel met het oog op het toenemende lerarentekort.

Leraren hoeven daarbij het warm water niet uit te vinden. Organisaties zoals Sensoa, Pimento en Child Focus bieden gratis tips, achtergrondinfo en lesmaterialen aan, zodat leraren geen uren kwijt zijn met maken van lesvoorbereidingen (zie 'Meer weten'). Deze lesmaterialen worden steeds ontwikkeld met en uitvoerig getest door diverse groepen leerlingen en leerkrachten. De leerkracht van S. schakelde meteen de Child Focus hulplijn in, om concrete handvatten te krijgen om met deze situatie om te gaan.

Meer lesgeven over iets dat je belangrijk vindt en daarvan genieten, lijkt ons een na te streven doel met het oog op het toenemende lerarentekort.

Zo slaagde de leerkracht er in om S. te overhalen niet af te spreken en -samen met de leerkracht-haar ouders in te lichten over de gebeurtenissen. Ook zij namen uiteindelijk contact op met Child Focus om hier **concreet mee aan de slag te gaan op verschillende niveau's:**

- **Psychologisch:** dit was een traumatiserende ervaring voor S. Zowel schuldgevoel als de angst voor controleverlies over de beelden spelen hier een rol. Begrip tonen voor de situatie (je bent niet alleen) is belangrijk. De consulent van Child Focus geeft aan de leerkracht en ouders ook een overzicht mee van mogelijke verdere opvolging.
- **Pedagogisch:** de ouders voelden zich enorm schuldig omdat S. niet bij hen terecht dacht te kunnen. Ook hier werd samen met de consulent stilgestaan bij het belang van niet-veroordelende, open communicatie. Het is cruciaal dat elk kind weet dat het terecht kan bij een volwassen vertrouwenspersoon. Vaak zijn dat de ouders, maar ook andere figuren kunnen belangrijk zijn. Kinderen kunnen zelf nadenken over wie hun vertrouwenspersoon, hun Max, kan zijn via www.iedereeneenmax.be. In een latere fase ging de hele school met een aantal kernthema's aan de slag.
- **Technisch:** vooraleer Z. te rapporteren, blokkeren en verwijderen, is het belangrijk om bewijsmateriaal te verzamelen en dus screenshots te nemen. Child Focus geeft enkele tips mee aan de ouders om dit te doen voor ze naar de politie stappen.

Les over sexting als kinderrecht

Door les te geven over mediawijsheid, privacy, toestemming, weerbaarheid en gender, werken leerkrachten aan de realisatie van de rechten van hun leerlingen. Leerlingen hebben immers het recht:

- op bescherming van hun privacy (art. 16 IVRK);
- op toegang tot informatie (art. 17 IVRK);
- op bescherming tegen misbruik en kindermishandeling (art. 19 IVRK);
- op onderwijs (art. 28 IVRK);
- op bescherming tegen seksueel misbruik (art. 34 IVRK);
- op zorg als ze slachtoffer zijn (art. 39 IVRK).

Beleidsaanbevelingen

Geef bij de vernieuwing van de onderwijsdoelen en leerplannen van het basisonderwijs **aandacht aan grenzen en weerbaarheid, mediawijsheid en gendernormen.**

Geef ouders concrete handvaten om met hun kinderen aan de slag te gaan. Moedig hen aan om met hun kinderen in gesprek te gaan over hun online leefwereld en een gezonde interesse te tonen in wie ze volgen, met wie ze chatten en wat ze zien.

Maak het initiatief **"iedereen een Max"** (www.iedereeneenmax.be) breder bekend bij scholen en kinderen zelf, zodat kinderen worden aangemoedigd om na te denken over wie hun vertrouwenspersoon kan zijn als ze met iets zitten.

Aanbevelingen voor scholen

Durf, zeker in de derde graad lager onderwijs, **(online) seksualiteitsbeleving op de agenda** te zetten.

Geef les over deze thema's a.d.h.v. een opbouwende leerlijn. Integreer deze in een breder schoolbeleid. Denk daarbij niet enkel aan de leerinhouden, maar ook aan een gedragen visie, afspraken en regels, omgevingsinterventies, zorg en begeleiding. Zet in op zowel het reactie-, preventie- als kwaliteitsniveau. Grenswijs.be kan daarbij helpen.

Wacht niet tot het misloopt. Vaak ontwikkelen scholen pas een beleid wanneer het reeds uit de hand is gelopen.

CHILD FOCUS

Child Focus is de Stichting voor Vermiste en Seksueel Uitgebuite Kinderen. Zeven dagen op zeven en 24 uur op 24 stelt de organisatie alles in het werk om vermiste kinderen terug te vinden en hun seksuele uitbuiting tegen te gaan, offline en online. Op het gratis noodnummer 116 000 kan iedereen een verdwijning of seksuele uitbuiting melden, of hierover praten. Seksuele misbruikbeelden van kinderen kunnen anoniem gemeld worden via www.stopchildporno.be.

www.childfocus.be

OVER DE AUTEURS

Niels Van Paemel is onderwijspedagoog en werkt sinds 2015 als beleidsadviseur bij Child Focus. Vanuit deze rol bouwde hij expertise op van preventie tot advocacy binnen verschillende thema's rond de seksuele uitbuiting van minderjarigen: non-consensuele verspreiding van intieme beelden (NCII), sextortion, grooming en de rol van genderstereotiep gedrag binnen verschillende vormen van seksuele intimidatie.

Wannes Magits is sociaal werker en seksuoloog. Als beleidsmedewerker bij Sensoa neemt hij onderzoek door over de seksuele ontwikkeling en relationele en seksuele vorming. Hij organiseert de Week van de Lentekriebels, een jaarlijkse campagne om leraren te motiveren om relationele en seksuele vorming te geven.

MEER WETEN

www.sexting.be: een site die professionals en ouders helpt rond sexting.

sensoa.be/lesgeven-over-online-sociale-vaardigheden: lestips, leerdoelen en lesmaterialen rond online sociale vaardigheden

www.cybersquad.be: peer to peer platform van Child Focus rond seksuele experimenteergedrag en uitbuiting. Gericht op jongeren.

sensoa.be/lesgeven-over-sexting: lestips, leerdoelen en lesmaterialen rond sexting.
www.vlaggensysteem.be een tool die je helpt om seksueel (grensoverschrijdend) gedrag van kinderen en jongeren in te schatten en er gepast op te reageren.

www.grenswijs.be een online tool die je helpt om een beleid rond seksuele gezondheid en integriteit op te zetten in je organisatie.

www.childfocus.be: Info en tools rond verdwijningen en seksuele uitbuiting van minderjarigen.
 Onder 4 Ogen voor CLB: een gespreksleidraad die CLB-medewerkers helpt om met jongeren over seksuele gezondheid te praten.

www.iedereeneenmax.be: een volwassen vertrouwenspersoon voor elk kind.

BRONNEN

Baccarne, B., De Brabander, N., De Wolf R., Van Damme, K., Vanhaelewyn, B. Vanwysberghe, H. (2018). *Onderzoeksrapport Apestaartjaren : de digitale leefwereld van kinderen en jongeren*. Gent: Mediaraven.

De Leyn, T., De Wolf R., Joris, G., Martens, M., Ponnet, K., Van Ouytsel, J., Vanhaelewyn, B. Waeterloos, C. (2020). *De digitale leefwereld van jongeren*. Gent: Mediaraven.

De Bonte, W. Vanwysberghe, H. (2020). *De digitale leefwereld van kinderen*. Gent: Mediaraven.

Vanwysberghe, H., Joris, G., Waeterloos, C., Anrijs, S., Vanden Abeele, M., Ponnet, K., De Wolf, R., Van Ouytsel, J., Van Damme, K., Vissenberg, J., D'Haenens, L., Zenner, E., Peters, E., De Pauw, S., Frissen, L., Schreuer, C.(2022). *Onderzoeksrapport Apestaartjaren : de digitale leefwereld van kinderen en jongeren*. Gent: Mediaraven.

UNICEF (2017). *Verdrag inzake de rechten van het kind*. Aangenomen door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties op 20 november 1989. Den Haag: UNICEF nederland. Unicef-kinderrechtenverdrag-2019.pdf